

SVOBODNA MISEL.

Glasiło slov. sekcije Svobodne Misli.

Uredništvo in upravništvo PRAGA-VINOGRADI, Češko.
Izhaja rokrat na leto in velja 2 K.

Ob koncu leta.

Z današnje številko zaključujemo prvi letnik Svobodne Misli. Ne smatramo delo v preteklem letu za več nego za pripravo. Stopili smo na dan s negotovostjo, kajti težko si je bilo misliti, da se nahaja na Slovenskem, kjer posebno v zadnjih letih med narodom s tako silo zmaga klerikalizem, toliko privržencev Svobodne Misli. Toda ravno nekulturni, anahronistični dogodki v domovini, pritisk od strani cerkve, nastopi naših škofov in njihovega služabništva, izsesavanje neukega naroda v božjem imenu, to je obrnilo vse prosvitljene duhove proč od cerkve in ko smo nastopili, je bilo pri nas že mnogo svobodomislecev, ki so čakali, kdaj se tudi pri nas začne proti srednješkemu sistemu odločen nastop. Boji in uspehi svobodomiselnega gibanja drugod so bili nam doma vendar še premalo znani, da bi bili mogli upati na posebne uspehe. In vendar prejeli smo takoj po prvem nastopu toliko izrazov priznanja in navduševanja, da smo takoj čutili, da smo zadeli v živo in da je bil skupen list svobodomiselnim Slovencem potreben. Od vseh stranij so se oglašali prizivi, našli smo svobodomiselnice v krajih, kjer bi se bili komaj nadejali. Priznati moramo, da se o tem odlikujejo naši obmejni kraji in da je Svobodna Misel vršila tudi narodno delo v tem, ko je Slovencem obmejnih krajev dokazala, da klerikalec in Slovenec nista identična pojma. Oglasili so se nam Slovenci bivaječi izven domovine, kajti med tujim narodom so lažje opazili svobodomiselnice gibanje in so morali od tam pomilovati domovino, ki danes ječi pod klerikalnim pritiskom. Naši somišljeniki so pa tudi razumeli svojo dolžnost. Ako si zadnji klerikalec šteje v dolžnost agitirati za svojo mater, katoliško cerkev, recte za njene duhovnike, zakaj bi tem odločneje ne smel agitirati svobodomislec, ki stopa v znamenju prosvete in kulture. Brez posebnega pozivanja so nam naši somišljeniki ponudili svojo pomoč, razširjali so list in nas moralno in materijelno podpirali. Veselilo nas je, ko smo videli, kako se zbirajo naše sile, kako raste naš krog. Pravega svobodomiselnice vodi pred vsem prepričanje, da se bori za resnico in v tem prepričanju čuti tudi svojo dolžnost, da dela in nastopa za propagiranje idej, ki vodijo ljudstvo iz za-

starelih zmot na nova pota k sreči in blagostanju. Na ta način so se začele same po sebi tvoriti organizacije, ki se bodo spopolnjevale in utrjevale, dokler ne nastopimo s splošno organizacijo. Različna vprašanja, ki so prihajala na nas, smo skušali, kolikor mogoče, točno reševati; marsikaj pa — zaradi pomanjkanja tovrstnih knjig pri nas — nismo mogli izvršiti. Čutili smo posebno potrebo primernih brošur, ki jasno in kratko obdelujejo razna pereča vprašanja današnjega časa. Brošure in revije danes obvladujejo knjižni trg, oboje smo pri nas zanemarili. Treba je bilo začeti misliti na to in koncem leta že nastopamo s prvo brošuro s trdno nado, da bo hitro rastle njih število, da bodo naši somišljeniki imeli v roki to, kar najbolj pripomore k propagiranju idej, to je knjiga. Z listom morda nismo mogli nuditi tolike, kolikor bi bili hoteli sami in kolikor bi si želeli naši somišljeniki. Pomisliti pa se mora, da smo šele začeli, da je bilo treba šele pripravljati in da je težko najti pravo pot med nižjimi in višjimi vrstami. Tudi v tem oziru smo sedaj na trdem in smo poskrbeli za to, da bo prihodnji letnik po obliki in vsebini popolnejši. Pred vsem hočemo upeljati naše čitatelje v zgodovino boja med vero in vedo, da pokažemo razvoj med obema in da tako v tem jasnejši luči vidimo, zakaj je prišla današnja naboženska kriza in da jo v tem smislu tudi rešimo. Naboženska kriza se danes neda utajiti, čutimo in čutijo jo povsod. Napredek o vedi je prinesel nov življenski nazor, ki je stopil staremu odločno nasproti. Ako hočemo biti narod napredni in kulturni, moramo se tega zavedati in stopiti v boj za pravo, razvijati se moramo z razvojem. Treba je, da si osvajamo uspehe in pridobitve moderne vede in da si potem ustvarimo svoj času primerni življenski nazor. Skrbeli bomo za to, da podamo vedno pregled svobodomiselnega gibanja drugod. Priobčimo še nekaj glavnih referatov praškega kongresa, v katerega znamenju bomo nadaljevali svoje delo. Moremo si šteti v čast, da je bila slovenska S. M. zastopana na praškem kongresu in da je prav naš uspeh, ako so tudi daljni narodi čuli o nas ter videli, da hoče tudi mali narod sodelovati v boju za velike ideje. Nismo osamljeni. Zveza S. M. je danes svetovna in le s tem, da se udeležujemo svetovnega napredka, napredujemo sami in v tem je naš spas. Poleg natančnega pregleda o svobodomiselnem gibanju bomo oznanjali tudi razna dela in brošure, ki se tikajo naših važnih vprašanj, da si jih naši naročniki naroče in se natančneje seznanijo z idejami S. M.

Priprava je bila torej to leto, položili smo temelj za sistematično delo.

L. 1908! Prvič se je vspel slov. narod tako visoko, da praznuje spomin svojega velikega reformatorja Primoža Trubarja.*) Slavil ga je do sedaj kot začetnika slovenskega slovstva, a letos ga pro-

*) Takoj začetkom prih. leta izdamo brošuro: Primož Trubar in naša reformacija.

slavi v znamenju duha reformacije. Naj bi se naša napredna javnost ne prikriovala, oslavimo to, kar moramo predvsem oslaviti: duha, ki je nastopil proti demoralizirani cerkvi in s tem proti demoralizaciji naroda. In ravno v narodnosti je videla reformacija ono silo, ki je zmožna upreti se latinski cerkvi. Z reformacijo je zvezan nacionalni moment, reformacija je prinesla začetek slovenskega slovstva in v slovenski knjigi je videl Primož Trubar ono kulturno silo, ki bo vedla samozavestne Slovence proč od Rima. Za to pa je bilo prvo delo protireformacije — uničiti slovensko protestantsko slovstvo.

Danes je cerkev tam, kakor je bila za časa Trubarja, ali pa nastopamo tudi mi z ono energijo, z onim intenzivnim delom proti nji, kakor naši reformatorji?

Svetovna kultura je protiklerikalna in delo za slovensko kulturo mora biti protiklerikalno. In delati je treba intenzivno, energično. V tem duhu je treba, da proslavimo spomin Primoža Trubarja, da se oživimo v duhu reformacije. In v tem znamenju bomo nadaljevali tudi mi svoje delo: v znamenju boja proti papeštvu, proti cerkvenemu nasilju, proti klerikalizmu za svoboden razvoj naroda, za njegovo prosveto in kulturo. Delati moramo vsi v tem smislu, ako nam je mar slovenske svobode. Prepričani smo, da bomo pri tem delu našli med našimi somišljeniki obilo gmotne in moralne opore.

Emancipacija žene od duhovnika.

(Predavala Zd. Wiedermannová na XIV. svetovnem kongresu S. M. v Pragi.)

Ena izmed najbolj perečih socialnih vprašanj današnje dobe je vprašanje ženske volilne pravice. Večina naprednih strank v kulturnih državah je vsprejela v svoj program vprašanje o volilni pravici ženâ in gotovo ni daleč doba, ko se z Finskega, kjer je postala žena najprej enakopravna z moškimi državljani, razširi ideja politične enakopravnosti ženâ po celem izobraženem svetu in se udomači tudi pri nas na Češkem, kjer je že sedaj silno gibanje po dosegi ženskih političnih pravic. Tudi pri nas so se izrazile napredne politične stranke za volilno pravico žene, toda pri tem se boje, da ne bi bil vpliv, ki ga že danes imajo duhovniki pri ženah, pri volitvah še mnogo večji.

Mi, ki delujemo na zjednačenje kulturnih in gospodarskih razločkov obojega spola, se ne bojujemo za svoje pravice tako slepo, da ne bi vpoštevali sočasnih razmer, najbolj pa teh, ki bi bile vsesplošnemu napredku v veliko nevarnost.

Zato tudi popolnoma javno lahko trdimo, da žene naravnost trpe v samostanski temi in temi farâ, kar ima dolgotrajajoče žalostne posledice pri vzgoji deklet, pri vzgoji rodbine in pri vzgoji cele družbe.

Smatra-li se klerikalizem kot vtemeljena ovira napredka sploh, se kaže njegova zloba tem drastičneje na polju ženske kulture. Brezpogojno se mora torej razširjati razmerno s socialno politično propagando v ženskem gibanju tudi protiklerikalna propaganda. Državljaško svobodna žena mora biti tudi zaeno duševno svobodna.

Emancipacija, ki ne pozna tudi emancipacije žene od duhovnika, ni prava. Žalostna istina je, da ogromni večini ženâ še dosedaj ni jasno, v čem pravzaprav obstoja klerikalizem. Tako si npr. niso sveste, kako strašno se ponižujejo s častenjem oseb, ki niti iz daleka ne reprezentirajo učenja Kristusovega, kakor jim je bilo prvotno določeno.

Današnji duhovniki večinoma niso nikaki duhovniki, ampak uradne osebe, ki izpolnjujejo svoj poklic mehanično kot rokodelci, njih notranje prepričanje in način življenja pa nikakor ne soglašata z verskim učenjem, ampak mu nasprotno često tako nasprotujeta, da se vzbuja v duši naravnostgnus pred njimi. In vendar je duhovnik pri vernikih do gotove meje celo verstvo, in ker fungira kot zastopnik verstva, npr. krščanskega, se smatra naravnost za boga, njegovo delo za delo božje.

Poleg tega odgovarjajo duhovniške funkcije in cerkveni obredi, posebno če se vpoštevata njih vnanji smisl, vrojenemu ženskemu čutu, kar nam pojasnuje njih naklonjenost in vnetost za tajinstvene ter navidez nadnaravne sfere. In preiskujemo li to nadalje, spoznamo, zakaj so žene često v duhovniške mreže tako zapletene, da se včasih niti ne spoznamo.

Pri enih je temu vzrok verski fanatizem, ki se goji od duhovništva dandanes že popolnoma sistematično, največ zaradi agitacije. Morali bi prisostvovati kakemu javnemu zborovanju, na katerem so udeležene tudi take omejene žene, kajti tu bi spoznali iz njihovih klicev: „Me nismo z opice“, „Kristus vas bode sodil“, „me si ne dame vzeti vere“, da je vsako važnejše posvetovanje kakov npr. manifestacija za višjo žensko izobrazbo nemogoča, presoditi pa tudi, kako globoke more pasti duhovnik vsled sovraštva k vsemu, kar znači napredek.

Na stotine ljudskih in meščanskih šol, penzionatu, delavnic, asyly itd. je v rokah redovnic, 26 deklških pedagogij v Avstriji je v oblasti samostanov. To pomenja, da pride v Avstriji na leto do 3000 učiteljic iz samostanov, ki potem nastopajo službo na raznih javnih šolah. Samostausko vzgojo pa poznate vsi, zato je ne bodem tu očrtala.

Istina je, da se ogromno število klerikalnih učiteljec znatno manjša vsled življenskih izkušenj, izobrazbe in vplivanja raznih zblažečih stikov in da se učiteljice popolnoma oproste vsakega samostanskega vpliva; da, so celo slučajji, da se učiteljice s samostansko vzgojo stavijo na čelo celega gibanja po osvoboditvi — jaz n. pr. tudi spadam med ona nesrečna in sedaj srečna ljudska bitja. Vkljub temu pa moramo konstatirati, da veliko število v samostanu vzgojenih učiteljic kaže skozi celo življenje pogubne po-

sledice samostanske vzgoje, ki jih vcepi zopet v nežna otroška srca.

Z največjo pravico torej zahtevamo javne dekliške šole in zato pozivljam slavni kongres, da sklene podati avstrijski vladi memorandum v tem smislu, da se odpravi dotičnih 26 pedagogij in da vlada ustanovi mesto njih javna ženska pedagogija, da dovoli dalje skupno vzgajanje na deških srednjih šolah ali pa ustanovi poleg deških tudi dekliške srednje šole. V kulturnem oziru se mora neizogibno vedno odločnejše nastopati proti samostanom, ako nočemo, da se dekliška vzgoja popolnoma pogubi v sferah nazadnjaštva in nevednosti.

Toda tudi v нравstvenem oziru mora biti naše geslo: „Proč od duhovnika!“ Naj naštevam tu neštete slučaje glede katehetov, o čemur čitamo skoro sleherni dan kaj v listih? Naj spomnim tu na slučaje v Italiji, kjer so se vršile pod zaščito visokih cerkvenih dostojanstvenikov na otrocih tako strašne stvari, da se človeku zastudi pri sami misli na nje? Koliko ljubečih, koliko zakonov je duhovnik napravil ravno s pomočjo spovedne institucije nesrečne, koliko jih razdružil, sam pa se polastil žene.

Zahtevamo resnega pouka in izobrazbe v seksualnih vprašanjih, toda vodstvo zahtevamo za se in ne dopustimo, da bi nedolžno dete zvedelo iz ust nečistega duhovnika v spovednici na nečuvven in nevaren način o naravni nalogi človeka.

Omeniti hočem še božja pota, razne z njimi spojene vraže in kupčevanje cerkve pri njih, toda samo v нравstvenem oziru, kajti mnogi izmed vas gotovo še ne poznajo velikih nevarnostij na božjih potih. Prireja jih sicer duhovnik, toda zastoj pričakujete od njega kot duhovnega očeta, da skrbi za нравnost in vsaj za najpreprostejše zahteve higijene. Božja pota obiskuje odrastla mladina obojega spola, največ zaradi zabave, dalje večinoma bolani ljudje, ki pričakujejo od device Marije čudežnega ozdravljenja. Umivajo si gnijoče rane s čudežno vodo, drugi si spirajo v isti vodi oči in trejti jo celo pijo, da bi ozdraveli od želodčnega katarja. Ljudje obojega spola spe skupno na prostem ali pa v najetih prostorih in nikaka izjema ni to, da deklica, ako je prišla v blagoslovljen stan, često niti ne ve, kdo je oče njenega otroka. To je naravnost strašno in tega cerkev, prosim, ne trpi samo, ampak celo podpira.

Ali ni za narod ena največjih izgub, ako pred njegovimi očmi cele legije deklic hite v pogubo ravno potom raznovrstnih cerkvenih naredb?

Celo življenje žene — od rojstva do smrti — je vpleteno v cerkvene in duhovniške mreže. Zatorej beda narodu, ki ovira in izločuje ženo od boja za osvoboditev, ki jo stavi izven kulturnega življenja. Moralična naloga vsakterega je podpirati napredno žensko gibanje, kajti napredna žena stremi za določenimi cilji, ki jo vodijo k višini, do katere se hoče povspeti.

In ta njeni cilj? Osvoboditi se, da bi ne bila samo polovica ljudstva, ampak celo ljudstvo osvobojeno. In osvoboditi se od

cerkvenih vplivov, od vplivov dohovnikov naj bode prva njena naloga.

Proč od duhovnika! Proč od Rima! naj bodo geslo vsake napredne žene.

Sv. Duh in zgodovina.

Zaplenjeno.

L. 325 zbralo se je 318 škofov na koncilu v Niceji. Med drugim si je ta koncil staval tudi nalogo, iz celega kupa rokopisov, ki so predstavljali nekakšen življenjepis Jezusov in si po

stokrat nasprotovali, izbrati tiste, ki bi bili po njihovem mnenju najbolj verodostojni. Stvar ni bila takó lahka; rokopisov, kakor poročajo cerkveni očetje sami, je bilo 40—50, škofovskih glav pa 318 in če človek pomisli, da so že stari Rimljani imeli pregorov: *Quot capita tot sententiae* (Kolikor glav toliko misli), si lahko predstavlja, kako prepričanje in zmerjanje je vladalo na tem sv. koncilu. Konec koncev je bil, da se je sklenilo, prepustiti vse vkup Bogu samemu, naj stori čudež in pokaže takó svojo voljo.

Vseh tistih 50 rokopisov so položili pod oltar in molili, naj vsi pristni, od Boga samega navdahnjeni evangeliji poskačejo na oltar, ostali pa naj ostanejo pod njim. In res — česar vsa duševna zmožnost 318 škofov ni zmogla, to je napravil čudež: štirje rokopisi so drug za drugim poskakali na mizo Gospodovo in postali takó podlaga vsem krščanskim resnicam (evangelij po Mateju, Marku, Lukežu in Janezu), ostali pa, ki niso znali skakati, se niso ganili z mesta. Niso pač šli v štreno tem pristno-krščanskim veroučiteljem, kajti v njih se nahaja marsikaka drobtinica, ki bi jim obtičala v grlu.

Zaplenjeno.

Sežiganje mrličev.

Hočem pod tem naslovom na kratko označiti veliki pomen sežiganja mrličev kot v estetičnem tako zdravstvenem oziru. „Ako mora že vse enkrat končati, skrbimo vsaj, da bo konec lep“ pravi Ibsen. Kdor ljubi lepo in hrepeni po lepoti, ga gotovo obide žalostna misel, da telo človeka, ki smo ga ljubili, ki je bilo samo, dokler je imelo še življensko silo, najvišji in najpopolnejši naravni umotvor imajoč največji umetniški okus med svetovnimi bitji, strohni končno polagoma, na zopern način in žaleč vsak estetičen čut. Zatorej stremimo, da se način pogrebanja pospeši ter pri njem izgine vsaka podobna misel, da razpade snov v čistem plamenu v svoje poslednje dele — prah in pepel.

In tako posezimo z novimi sredstvi po starodavni, pred tisoči leti vsesplošni navadi: k sežiganju mrtvih. Stare urne pričajo in dajejo dokaz o duševnem razumu naših prednikov, ki ga navadno stavimo z ozirom na njih kulturo daleč pod se. Videli so v ognju, da je edino zadosti veličasten, da uniči najdražje na svetu.

Ta način razkroja človeškega telesa pa nima poleg tega na sebi prav nič protiverskega, nič proticerkvenega. Saj sv. pismo samo pravi: „di bi ne videli svetniki strohnenja“. Da se duhovščina upira z vsemi močmi proti splošni uvedbi zakona, ki bi v Avstriji dovoljeval zidati sežigališča, je povsem razumno, ako opomnim le, da bi s tem izgubila zelo znatne dohodke. Za drugo se ji pri celi stvari itak ne gre. Povdarjajo tudi na ogromne stroške, ki so spojeni s sežiganjem mrtvih. Tu naj navedem poročilo pražškega mestnega fizika, ki poroča o tem oziru sledeče: „Ni res, da bi pogreb z ognjem stal nekajtisoč kron, kot nasprotniki sežiganja neresnično trdijo. Neobhodni stroški za prevoz mrliča iz Prage in sežiganje v sežigališču v Goti na Nemškem znašajo 578 K 68 h. Za spremljevalca more biti člen rodbine ali pa uslužbenec pogrebnega zavoda“.

Primerjajmo stroške za sežiganje in 30 letno pravico mesta v sežigališču z današnjimi pogrebnimi stroški, pa se takoj prepričamo, da bi bil ta način „pokopavanja“ mnogo cenejši, če bi bil splošno vpeljan, ker že danes, ko se da še primeroma malo ljudi sežgati, ne velja to prav nič več, kot vsak boljši pogreb v mestu.

Glavni pomen pa je gotovo zdravstveni. Danes vsakdo rad pripozna, da ni razumno iz zdravstvenih vzrokov pokopavati mrtvece v cerkvah in imeti pokopališča sredi mest, trgov ali vasi, to danes vsesplošno prepričanje pa ni povstalo na enkrat; ko se je koncem 18. stoletja pričelo prepovedovati napravljati pokopališča sredi človeških bivališč, je bilo še mnogo tako nerazumnih ljudi, ki so v tem hoteli videti gotovo ogroževanje vere. Popolnoma enaka nevednost vlada danes v vprašanju pokopavanja: nazadnjaki zagovarjajo zastareli način pokopavanja, namreč pokopavanje v zemljo k trohnenju in počasnemu razkrajanju, kar ima v vsakem oziru edino le slabe posledice — naprednjaki, poučeni se strani zdravniške vede in pristopni razumnim in vtemeljenim razlogom, zagovarjajo tako imenovano „sežiganje“ mrtvecev, kajti pri tem je vsaka nevarnost v zdravstvenem oziru izključena. Žalostno je, da nastopajo proti vedi, javni zdravstveni blaginji v prvi vrsti cerkve brez razločka, katoliška ko židovska, evangeliška ko pravoslavna. Ta odpor je pri nas dosedaj še tako silen, da ni moči doseči niti državnega dovoljenja k sežiganju mrtvih, — vsaj teh oseb, ki so si to izrecno želele, naravno torej, da ni dovoljeno od strani političnih uradov v Avstriji zidati sežigališč. Državna uprava ne more na eni strani ovreči zdravstvenega pomena tega načina pokopavanja in zato dovoljuje sežiganje mrtvih avstrijskih državljav v — tajini; na drugi strani pa vkljub temu ne dovoli s posebnim za-

konom zidanja sežigališč doma, da bi ne nastal kak hrup v hierarhiji in med slabo poučenim ljudstvom.

Pri tej situaciji nam pomore le stalno poučevanje širših vrst ljudi o ugodnostih in o opravičbi sežiganja. Ko se ovrže krive nazore, ko ljudstvo pride do spoznanja, da je novi način v vsakem oziru zboljšanje dosedanjih običajev, da ni namerjen od strani ateistov ali pa prostožidarjev proti cerkvi, tedaj pride morebiti tudi v Avstriji k izpeljavi te pametne ideje.

Dosedanji način (pokopavanje v zemljo) je zdravstveno škodljiv. Telo polagoma trohni, t. j. njegove beljakovine se razkrajajo s pomočjo vode brez zraka v posamezne dele. Pri tej dolgotrajajoči proceduri delujejo zajedno tudi drobne živalice (iz vrste dvojnokrilih celopter in lepidopter), ki uničujejo mišice in maščobo mrtvega telesa; glavno pa učinkuje razkrajajoča plesnoba, vsled česar nastajajo mnogoštevilni zelo hudi strupi, dalje gnusno vonječi gnilobni plini, hitro razširjajoče se kisline, amonjak itd. Vse te snovi, zdravju škodljive pa se razširjajo s pomočjo zraka in vode. To je pripoznalo že 18. stoletje, ki je spravilo pokopališča iz mest — dvajseto stoletje pa se ne more odločiti, da bi iz tega, kar je ono stoletje napravilo, popolnoma logično sklevalo, t. j. da bi uničilo vse te škodljive snovi, strupe, kisline i. t. d. na enkrat. Mrtveci se polagajo mirno v zemljo, medtem ko se bacili različnih nalezljivih bolezni vzdrže s svojim dolgim trajanjem — (bacili trebušnega tifusa čez 400 dni, tuberkuloze do 2¹/₂ leta).

In ko bi škodljive bakterije ostale v zemlji! toda voda jih žene dalje, pridejo v pitno vodo, kjer napadejo zopet ljudi prav nič sluteče, da pijó delce mrtvih! Naša doba se bojuje proti nalezljivim boleznim, — koleri, tifusu i. t. d.; predmeti, ki so bili v kakem stiku z bolnim, se hudo desinficirajo, navadno sežgó, samo da bi se uničilo škodljive bacile — telesa pa, prenapolnjena z njimi, pa se polaga popolnoma brezskrbno do groba, da bi se bacili zopet lahko srečno vrnili k nam s pomočjo zraka in vode.

Vse škodljive snovi, ki jih ima v sebi mrtvo telo, uniči popolnoma ogenj; zato je t. zv. „sežiganje“ v zdravstvenem oziru najvažnejše. Ljudje, ki ne poznajo stvari, mislijo, da se morda mrtvo telo peče in da gori v plamenu, kar je za nje gotovo grozna misel. V istini pa ne pride mrtvo telo v prav nobeden stik s plamenom, ampak je izročeno samo učinkovanju zraka, segretega do zelo visoke temperature in kisika. V pol drugi uri se spremeni telo v vodo, dušik in ogljenčevo kislino, nezgorljivi ostanek pa je peščica belega pepela. Ne gre se torej za sežiganje, kakoršno si predstavljajo nevedneži, ampak o zelo hitri razkroj telesa s pomočjo vročega zraka in kisika, torej o proces, zelo priprosti, čisti, ne žaleč človeškega čuta in zdravstveno popolnoma neškodljiv.

Meseca oktobra je priredila češka „Volná Myšlenka“ velik shod v dvorani „Nar. Doma“ na Vinogradih v Pragi, ki je imel namen buditi zanimanje za sežiganje mrličev.

Sicer so nekateri pojavi že itak vpozarjali nase (slavna igralka Hanna Kvapilová in žena češkega mecenata ga. J. Náprstková).

Velikanska udeležba na shodu pa je dokazala, da vlada zanimanje za to napravo od najvišjih do najnižjih vrst ljudstva.

Predsednik društva za sežiganje mrličev g. dr. Záhof, je v temeljitem govoru pojasnil pomen sežiganja in je ovrigel neutemeljene ugovore cerkve, ki se iz raznih vzrokov upira sežiganju mrtvih, dasi — kakor vemo — se ni upirala sežiganju živih. Nato je ing. G. Čížek iz razpostavljenih načrtov razložil sestavo krematorijev na raznih krajih sveta. Čas je, da se tudi pri nas v nemoderni Avstriji začne v tem oziru večje gibanje. Dozdaj delujete samo društvi na Dunaju in v Pragi.

Revolucija domačinov v Aziji.

K. — V Aziji je začela izbruhati cela vrsta revolucij. Kitajci, Indi itd. se upirajo, ubijajo evropske misjonarje, uradnike, napadajo evropske dele po mestih ter puščajo njih bazarje. To gibanje proti tujcem je v Aziji skoraj splošno — mednarodno.

Buržoazijski svetovni tisk bi nas rad naplavšal, da se dviga azijska nevednost proti evropski kulturi, in da razni domačinski „ščuvalci“ umetno podpihujejo protievropsko gibanje, ki resno preti evropskim interesom!

Toda temu ni tako! Lažje bi se moglo trditi, da se azijski narodi probujajo iz spanja — da se začenjajo zavedati in spoznavati dobrote evropske „civilizacije“. In to spoznanje jih razkača! Vidijo namreč, da ga ni skoro Evropejca, ki bi prišel med nje s prijateljskimi, ne egoističnimi nameni. Vse je pripeljala lakota po zlatu! A probujajoči se domačin šele sedaj spoznava prekanjenost evropskih civilizatorjev:

Najpred je prišel misijonar, oznanjevat „malikovalcem“ krščanski nauk ljubezni in omogočiti jim po smrti pristop v blaženost večnega življenja. Z njim, ali neposredno za njim prihaja trgovec. Ker se mu zdi, da je misjonar reveže že zadosti prepričal o ničevosti pozemeljskega življenja in njegovih radostih, ga skuša oropati vsega, kar ima kaj vrednega. Za ničvredne škapulirje, steklene koravde, odlomke zrcal ali steklenico žganja izvabi od domačinov predmete, ki pomenijo celo bogastvo. Nato se vrne v Evropo, da spravi tam svoj rop v denar, pa zopet odjadra v tujino „civilizirat divjake“. Kmalu zasede tam kos zemlje, postavi nanj poslopja, si pripelje iz Evrope pomočnikov, kupi domačine za par ničvrednih drobnarij, zasušni ter začne proizvajati. S tem začne pravo roparsko delovanje evropskega civilizatorja; bogati, kupiči zlato, dočim propada cela krajina naokrog vedno bolj v revščino. Domačini — pred svobodni kot ptiči — postajajo sužnji, ki nimajo niti trenutka prostega časa ter se komaj najedo.

Suženjsko življenje jim postane včasih neznosno: vprejo se, pobijejo misjonarje, povzročitelje svojega zasušljenja, pobijejo par svojih gospodarjev, požgejo poslopja, opustošijo nasade — in dajo evropskim roparjem priložnost, da morejo glasno razkričati po

svetu, kako so nasilni divji domačini proti miroljubnim evropskim naselnikom ter poprositi svojo vlado za obrambo. Ta se seve nikoli ne obotavlja vršiti svoje vloge branitelja kapitalistične ropateljnosti: pošlje nekaj stotnij vojakov, ki pomore s svojimi repetirkami nekaj sto domačinov, jim požgo koče, onečaščajo žene, ne prizanašajoč niti otrokom, polove pobegle sužnje, jih pripeljejo gospodarjem nazaj — in z delovanjem evropske civilizacije se lahko nadaljuje.

Vojaki se seve ne vrnejo nič več domov — vspeh naselbine — evropskega izkoriščevalca zahteva, da ostanejo radi njegove varnosti. Država zasede ozemlje, neprenehoma razširja meje, privaža nove naselnike in novo vojaštvo — in naselbina je ustanovljena. Toda gorje narodu, ki je postal predmet civilizacije! Jemljejo mu zemljo, kradejo njero' bogastvo; eneržijo in zdravje mu sestavno podkopujejo z žganjem, katere mu privražajo, kolikor hoče.*) Česar ne zmore žganje, dokonča sifilis, ki je neizogibno dopolnilo evropske civilizacije. Tako so tekom par let pred bogati narodi na robu propasti. Drugega jim ne preostane, kot beraška mezda, za katero kupujejo evropski izkoriščevalci njih moči. Glad postane pogost — da, reden gost po deželah, ki so pred slovele po svoji rodovitnosti. Če je domačin nezadovoljen s svojim stanjem, če se predrzne zahtevati zboljšanje razmer, imajo zanj samo en odgovor: „svinec“. To je torej — neglede niti na mnogobrojne zločine upraviteljev in vojaških poveljnikov, ki mučijo domačine na najsurovejše načine — sad evropske civilizacije — evropskega zasluževanja!

Kaj je torej res kaj tako čudnega, da se le količkaj zavednejši narodi upirajo proti evropski civilizaciji in da izganjajo roparje svojega bogastva, svobode ter časti z ognjem in mečem! Grabežljivost evropskih kapitalistov, silovitosti evropskih vlad potiskajo domačinom v roke baklje in puške! Evropska civilizacija žanje samo to, kar je sejala. Upirajoči se domačini imajo prav, ker oni le branijo svoje narodno bogastvo, svobodo in obstanek. In kdor izmed nečloveških civilizatorjev bi jim hotel odrekatih njih pošteno pravico, naj se vmisli v položaj, da bi „barbari z iznoda“ pripluli na evropske obale, se polastili zemlje, gojzdov, tovarov ter naredili iz prebivalstva sužnje po svojih delavnicah; kaj bi ne kričal, ogorčen, da je narodna, sveta in vragšigavedi kakšna dolžnost še za vsakega občana, da prime za puško in požene vsiljence? No, in azijski narodi, izkoriščani od civiliziranih evropejcev, so v takem položaju, kot bi bili evropejci, če bi jih napadli „barbari“. Če si prisvajamo mi pravico braniti svoj obstanek in svobodo s puško v roki, moramo priznati isto pravico domačinom, katere „civiliziramo“.

*) Angleži so sredi preteklega stoletja n. pr. z Kitajsko povzročili nekolikoletno vojsko, da so jo tako prisilili, da jim je dovolila po Kitajskem trgovino z — opijem, ki je še mnogo bolj škodljiv, kot žganje.

Opomba ured. Vsakdo, ki torej z nabiranjem ali dajanjem denarja za „katoliške misjone“ podpira tole krvavo civilizacijo med tujimi narodi, zasluži indirektno z ozirom na našo ubožano zemljo naziv: tat, in z ozirom na mučene zamorce in indijance naziv: morilec.

Aforizmi.

„Vedeti hočem, verjeti nočem“, to je parola mislečega človeka, v tem leži napredek in bodočnost ljudstva.

*

Nič ni bolj žalostno in človeka nedostojno, nobena obrt bolj nepoštena, nobeno delo bolj nepotrebno, kakor delati kupčijo s tem, kar se imenuje: bog. Imamo ga namreč vsi in kupiti ga ne moremo. Jemlejo ga nam zato, da ga nam prodajajo. O človek, poslušaj božanstvo v sebi in ne kupuj boga, ki ga kupiti ne moreš; veruj, da ga nimajo oni, ki ga prodajajo.

*

Ko bi vsak človek premislil sam sebe tako, kakor premišlja druge, bil bi mnogo višji naš nra vni nivô. *Jaz.*

*

Ljudje se zelo trudijo, da bi zapopadli boga in da bi prišli k njemu; ko bi se toliko trudili, da bi poznali človeka in s tem postali vredni tega imena, bi bili že dosti bliže bogu.

*

O kako drag je bog in koliko stanejo nebesa; dobri bog pa je zastonj ustvaril razum, ki daje modrost in po nji zastonj vodi k bogu in v nebesa. *Jaz.*

*

Kaj vendar tožiš, o človek, in žaluješ nad smrtjo! Ako ti je bilo dosedanje življenje prijetno, ali se niso vsi njegovi darovi iztekli iz tebe kakor iz preluknjanega soda in bili brez zahvale uničeni. Zakaj ne greš kakor nasičen gost od obeda, da si sladko počiješ! Ako ti pa zabave življenja nič ne ugajajo in ti je življenje zoperno, zakaj hočeš vse to še kopiciti, da s teboj pogine in ti dela slabo voljo! Kaj naj ti še dam, da boš z življenjem zadovoljen, ne vem. *Lukrec.*

*

Zaupanje v sebe samega je nad vsako dogmo!

*

Vera je zasuznjena misel. Kdor veruje, ima oči, pa ne sme videti; ima, ušesa, pa ne sme slišati; im roke, ne sme tipati; ima možgane, ne sme premišljevati. Ne sme se sklicevati na svoje roke, ušesa, oči in razum. *Seb. Faure.*

*

Vera je rakev, v katero se pokoplje človeški razum.

Dr. Büchner.

*

Ko je človek najbolj razreševal boga namesto sebe, takrat je padel najbolj pod človeka.

KRONIKA.

Izstopanje iz cerkev raste na vseh krajih. Iz protestantske cerkve n. pr. je izstopilo 1905 l. 653 oseb, l. 1906 pa že 3765. Nemško dijaštvo je preje začetkom leta demonstriralo po vseučiliščih za prestop iz katolicizma v protestantizem, danes agitira za izstop sploh. Istotako se je začela med češkim dijaštvom v Pragi zmagovita agitacija za Svobodno Misel. Nasproti temu se vežejo v Nemčiji konfesijonali proti „konfessionslose“. Vidi se, kako stari in novi svetovni nazor prihajata bolj in bolj v konflikt, bolj in bolj odločno, javno in samozavestno nastopa svobodno prepričanje proti temnim verskim tradicijam . . . Zora, glasilo sloven. klerikalnih dijakov, je napadla nar. radikalno dijaštvo češ da na eni strani trdijo, da je vera privatna stvar, na drugi strani pa se stavijo (na celjskem shodu) na brezversko, protiklerikalno stališče. Mi pozdravljamo nastop nar. rad. dijaštva v Celju za svobodno šolo, mislimo, da si kmalu ne bo upal nobeden zaveden katoličan tako agitirati za izstop iz katoliške cerkve, ker bi jih sicer Rimu ostalo premalo, če bi bili vsi dosledni. — Med tem ko so šli naši klerikalci prodajat svojo československo vzajemnost na Velehrad, agitiralo je slov. klerikalno časopisje proti pohajanju praških visokih šol.

Agitacija jim vendar ni nič pomagala, kajti cilj sloven. naprednega dijaštva je Praga. Vemo, da to boli klerikalce, kajti v Pragi ni tal za nje. Število klerikalnih akademikov je letos vzrastlo. „Lakota dnarja, blaga“ — bi rekel Prešeren. Stojimo na stališču, da sta akademik in klerikalec nezdržljiva pojma in kdor je eno, nemore biti drugo. S tega stališča gledamo na klerikalno vedo in na nje zastopnike. Značajan slov. akademik ne bo nikdar klerikalec. Klerikalno dijaštvo je iskalo letos zveze „med vero in vedo“ v Ljutomeru in Zagrebu. Po svoji učenosti so jo lahko našli, ker klerikalna znanost vedno najde to, kar išče.

Na katoliškem shodu 16. t. mes. na Dunaju je dunajski župan, vodja krščanskih socialcev dr. Lueger v družbi dr. Šusterčiča obrnil svojo ost proti univerzam in proti svobodni vedi. Vse imamo, si je mislil, cerkev, šolo, drž. zbor, ministrstvo, pasti mora tudi to, kar je edino svobodno v Avstriji — univerza. Njegova klerikalna nakana je vzbudila ogorčenje tudi v najmirnejših vseučiliških krogih in je izzvala nešteto protestnih shodov od strani napredne javnosti. Za svojo katoliško univerzo imajo klerikalci že zbrane 3 mil. kron. Kaka veda se bo prodajala na tej univerzi, to je znano vsakemu, kdor ve, kaj je to „indeks“. Pa saj katoličan nepotrebuje vede, ker ima razsvetljenje od sv. Duha. On ne potrebuje iskati resnice, ker jo ima. Čemur torej univerza? Za to ker je njih resnica pred pravo vedo v nevarnosti. — Je to res

slaba in slabotna resnica Torej najprej v škofove zavode potem na univerzo v Salzburg. Veseli se narod učenjakov! Prihajala bo od tam znova ista tma kakor pri našem prvem pokristjanjevanju, ko so nam pošiljali kulturo salcburški škofje. — Rektor praške univerze je prvi, ki je letos opustil vabljenje na „veni sancte“ začetkom leta. Klerikalni listi se jeze, da se je udal „številcu“ studentov, toda to številce je z malimi izjemami celokupno češko dijaštvo, ki zahteva ne le opustitev verskih ceremonij, ampak tudi ločitev teološke fakultete od vseučilišča. To zahtevo bo ponavljalo napredno dijaštvo toliko časa, da doseže svoj cilj: da izloči iz svobodne univerze nesvobodno „vedo“, teologijo.

Ave Caesar. Vlada je ugodila prošnji praškega nadšk. Skrbenskega in izpraznila izložbe češke Volné Myšlenky, kjer so bile izložene razne zanimive „posebnosti“, s katerimi cerkev iztiska denar iz žepov svojih vernikov. V izložbi se zdaj sveti napis: „Moritura te salutet, ecclesiam catholicam“ (Umirajoča te pozdravlja, cerkev katoliška). — So to besede polne ironije, kajti vključ v nadškofu in vladi raste „Svobodna misel“, prav tako kakor je staro čisto kristjanstvo zmagovalo proti cesarjem, ki so hoteli uničiti novo gibanje. Zmaguje to, kar je moralnejše in morala Svobodne Misli je danes višja nego ona katoliške cerkve. Za to: Ave, Caesar . . .

„Falešni svati“ (Neresnični svetniki). O tej in njej podobnih brošurah, ki odkrivajo „pristnost“ nekaterih svetnikov, (sv. Florijan, sv. Janez Nep., sv. Maksimilijan) prinesemo v prihodnjem letu natančnejše poročilo.

Rim. Češki pesnik Machar, ktereга ime je tudi pri nas že dobro znano („Magdalena“), je izdal novo knjigo „Řím“, ki je v nekaj tednih doživela tri izdaje in vzbudila v češki javnosti splošno pozornost. Machar popisuje Rim stari, papeški in moderni. Autor se poglubi v zgodovino in kaže nam v plastičnih podobah preteklost Rima. Z umetniško roko odkriva „velika dela“ papežev in katoliške cerkve.

Machar je svobodomislec prve vrstve, kar jasno govori cela njegova knjiga. Znalcem češčine jo zelo priporočamo.

Češki list Světozor je prinesel slike iz Ricmanj in dober opis kraja in razmer, ki vladajo v Ricmanjih. Ricmanji bude danes splošno pozornost in so najjasnejši dokaz, kaj je to „cerkev“, kaj je to „vera“ in kaj so njeni „služabniki“. Ricmanji so danes dokaz, ki se ga boje cerkev in vlada.

Rimska cerkev se je postavila proti slovanski liturgiji. Ni mogoče biti drugače, kajti cerkev je rimska in ne slovanska. Cerkev je najbolj absolutistična država na svetu, s tem tudi stoji in pade. Drži torej, dokler more držati. A ravno to je padec, kajti življenje se razvija, v razvoju je družba, veda, umetnost in tudi naboženstvo. Kar ne gre z razvojem, postari in propada. Absolutistična cerkev pa se nemore razvijati, ker sloni

na nedotakljivi avtoriteti. Da bi se cerkev rešila, nastopa z raznimi silabi in enciklikami proti razvoju i. t. d. Toda razvoj je sila, ki se neda udružiti in se razvija po svojih sledovih naprej. Razvoj tudi ne pozna skokov. Skok iz slovanske liturgije v latinsko je protinaraven poleg tega ponižujoč za slovanske narode. Danes ni skokov iz ene cerkve v drugo, iz ene liturgije v drugo, razvoj gre danes naprej iz cerkev, iz liturgij in iz konfesij. Ako je torej cerkev rimska, nima pri slovanskih narodih kaj delati, če je pa vesoljna, naj pusti njih jezik pri miru, ker to uči nauk ljubezni in enakopravnosti. Toda cerkev je rimska, absolutistična in nje moč je sila. Nasilje pa rodi odpor. Cerkev noče skokov iz slovanske liturgije v latinsko, s tem nastopa proti narodnemu pravu, in cerkev ovira razvoj in s tem nastopa proti napredku naroda. Oboje se bo maščevalo nad njo, kajti narodi si ne dajo kratiti svojih pravic in sila razvoja se ne da zavrniti.

Černova. 16 človeških žrtev je potrebovala katoliško državna ideja na Ogerskem. V Černovi si je slovaško ljudstvo sezidalo svojo cerkev. Toda Slovak ni človek ne pred „Bogom“ ne pred „Mažarjem“. Mesto da bi pustili ljudstvu njih last, prišel je mažarski škof, gotovo iz vneme do Kristusova blagoslovit cerkev. Ljudstvo je temu ugovarjalo že prej, zato je prišel nad nje z bajoneti. Ko se je nejevoljno ljudstvo uprlo, je dal „nosilec miru“ streljati.

Žrtve, ki so padle, jasno govore, kaj je cerkev. Žalostno za boga, ki se ga mora razširjati z bajoneti. To so Kristusovi namestniki! Nekako tako je hotel hoditi tudi Nagl v Ricmanje in Jeglič je tako šel v Soro. Le z bajoneti, vi oznanjevalci ljubezni, v njih družbi se najbolj spozna vaše pravo lice! Koliko je vredna vaša vera, ki jo prodajate med bajoneti. In kak bog je, v kterega imenu dajete moriti nedolžne žrtve?

Od upravnštva. Z današnjo — deseto številko zaključimo prvi letnik Svobodne Misli. Razposlali smo z ozirom na razmere na Slovenskem zelo ogromne število iztisov; priglašali so se vedno novi naročniki; iz vsega tega sklepamo, da je bil tudi pri nas tak list skrajna potreba, da ljudstvo zamore še kaj drugega zvedeti razun kar mu povejo duhovniki. Napravili smo si za prihodnje leto lep program, katerega bomo pa mogli izvesti samo tedaj, ako bomo gmotno vsaj deloma zasigurani, o čemur pa sedaj ne moremo govoriti, kajti velika večina naročnikov še ni poravnala naročnine za letošnje leto. Za naročnike smatramo vse one, — kar so tudi v pravniškem oziru — ki niso vrnili na ogled poslanih števil. Zato prosimo dotične p. t. naročnike, da v kratkem poravnajo zaostali letni prispevek. Obenem pa apeliramo na vsakega svobodomiselnega Slovenca, da se naroči na list S. M. ter ga po možnosti rozširja med svojimi znanci.

Krst sv. Vladimira, slavno delo znanega češkega pisatelja buditelja Havlička, izide koncem prve polovice t. m. kot prva in sicer ilustrirana brošura. Cena 50 h, po pošti 10 h več. Ako se jih naroči vsaj 10 skupaj, je poštnine prosto.

Protokol o XIV. svetovnem kongresu S. M. v Pragi izide ta mesec v češkem, nemškem i francoskem jeziku. Prinesel bode popolno poročilo celega kongresa ter obsegal čez 350 strani. Cena s poštino K 4.20. Kdor si ga misli naročiti, naj se takoj prihlasi, kajti pozneje ga bo težko dobiti, tiskala se bode namreč samo ena izdaja.

Za fond S. M. je poslala gdč. J. M. iz Š. K 1.—. Da bi našla med svobodomislci mnogo posnemalcev!

„Za reševanje ubogih semeniščnikov iz rimske sužnosti“ je poslalo našemu uredništvu slov. ak. društvo „Slovenija na Dunaju“ K 17.80, katere je nabrala na letošnjem prvoletniškem večeru. Svobodomislci, sledite temu vzgledu in semenišča se bodo pričela kmalu prazniti!

Prosimo. da nam listi, katerim pošiljamo Svobodno Misel, prihajajo v zameno.

Ponatis iz S. M. je dovoljen samo z označbo vira.

* * *

Uredništvo „Svob. Misli“ dobiva nasleduje časopise v zameno: „Domovina“, Celje. „Gorenjec“, Kranj. „Rdeči Prapor“, Ljubljana. „Naprej“, Idrija. „Zora“, Dunaj. „Omladina“, Ljubljana. „Hrvatski Djak“, in Pokret, Zagreb. „Prosveta“, (srbski) Sarajevo. „Prosveta“, (hrvatski) Pulj. „Narodni glas“ (hrv.) Karlovac. „Glas Svobode“, Chicago. „Volne listy“, New York. „Prominj“, Vaškivci (Maloruski). „Volná Myšlenka“, Volná Škola“, „Kacířské epištoly“, Praga. „Internacional“, Trst. „Les temps nouveaux“, Paris. „Revolutionär“, Berlin. „Freidenker“, Dunaj. „Treedom“, London. „Naši Zapiski“. — V oceno smo dobili: **Ив. Наживинъ**: „Менѣ. Текел. Фарес.“ roman. Moskva, tiskarna Y. J. Kušnerev in drug. Pimenovskaja ul., sob. dom. **Алманан** nar. rad. dijaštva za l. 1908. — **Иванъ Наживинъ**: Въ далинѣ скорби, Moskva.

Svobodna Misel.

Za celo leto (10 zvezkov) K 2.—.

za pol leta s a m o K 1.—

s poštino vred.

Vpoštevajoč razmere na Slovenskem, pošiljamo na željo list tudi v zaprtem pismu in sicer za K 4.— celo, in K 2.— polletno, ter se bo oddajal na Slovenskem na pošto.

Popolna molčečnost je v vsakem oziru popolnoma z a j a m č e n a.

Vse pismene in denarne pošiljatve prosimo na naslov:

Svobodna Misel, Praga-Vinogradi, Češko.

Izdaja konsorolj „Svobodna Misel“, Odgovorni urednik L. Lotrič.
Tiskarna Dr. Ed. Grégr & syn v Pragi.

